

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра Практичної психології та інноваційних оздоровчих технологій

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему

«Психологічні стратегії подолання тривожності у студентів під час воєнного
стану»

(тема кваліфікаційної роботи)

Виконав: студент 2 курсу, групи

ЗПс-24мг

спеціальності : 053 Психологія

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

_____/Катерина ЛЕМЕНТА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник _____/Наталія КУЧЕРЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент _____/Наталія РУБАН
(підпис) (ім'я та прізвище)

«До захисту допущено»

В.о. завідувачка кафедри _____/Наталія КУЧЕРЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Нормоконтроль _____/Галина ЮДІНА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ЕК _____/Маргарита МИХАЛЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2025 рік

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Робота з літературними джерелами, складання бібліографії з теми, написання теоретичної частини роботи.
2	Підбір психодіагностичних методик та проведення дослідження.
3	Математико-статистична обробка даних дослідження. Опис експериментальних даних дослідження.
4	Оформлення висновків та рекомендацій.
5	Підготовка та подання дипломної роботи до захисту (здача дипломної роботи керівникові на перевірку; виправлення зроблених зауважень; здача остаточного варіанта дипломної роботи; отримання відгуку та рецензії; підготовка виступу).

5. Дата видачі завдання 07.10.2025

Студент

_____

(підпис)

К.О.Лементя

(ініціали, прізвище)

Керівник роботи

_____

(підпис)

Н.С.Кучеренко

(ініціали, прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота містить: 71 сторінок, 5 таблиць, 25 використаних літературних джерел.

Мета дослідження полягає у визначенні ефективних психологічних стратегій подолання тривожності у студентів під час воєнного стану та розробці практичних рекомендацій для зниження рівня тривожності.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі завдання:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до вивчення тривожності та психологічних стратегій її подолання.
2. Дослідити рівень тривожності студентів під час воєнного стану та визначити основні фактори, що впливають на її прояви.
3. Виявити ефективні психологічні стратегії, які використовують студенти для саморегуляції та зниження тривожності.
4. Розробити рекомендації щодо практичного використання психологічних стратегій у навчальному середовищі.

Об'єктом дослідження є психологічний стан студентів під час воєнного стану.

Предметом дослідження є психологічні стратегії подолання тривожності у студентів.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання результатів дослідження для психологів навчальних закладів, соціальних працівників та викладачів, які працюють зі студентами в умовах підвищеного стресу.

Ключові слова: тривожність, студенти, воєнний стан.

ABSTRACT

Thesis contains: 71 pages, 5 tables, 25 used literature sources.

The purpose of the study is to identify effective psychological strategies for overcoming anxiety in students during martial law and to develop practical recommendations for reducing anxiety levels.

To achieve this goal, the following tasks were identified:

1. Analyze theoretical approaches to the study of anxiety and psychological strategies for overcoming it.
2. To investigate the level of anxiety among students during martial law and identify the main factors influencing its manifestations.
3. To identify effective psychological strategies used by students for self-regulation and anxiety reduction.
4. To develop recommendations for the practical use of psychological strategies in the educational environment.

The object of the study is the psychological state of students during martial law.

The subject of the study is psychological strategies for overcoming anxiety in students.

The practical significance of the work lies in the possibility of using the results of the study for psychologists in educational institutions, social workers, and teachers who work with students in conditions of increased stress.

Keywords: anxiety, students, martial law.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТРИВОЖНОСТІ ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ СТРАТЕГІЙ ЇЇ ПОДОЛАННЯ	10
1.1. Поняття тривожності в психології (особливості стану тривоги, види тривожності – особистісна, ситуаційна).....	10
1.2. Психологічні наслідки тривожності у студентів під час воєнного стану.....	16
1.3. Стратегії психологічного подолання стресу і тривожності.....	19
1.4. Вплив воєнного стресу на навчання та психологічний стан студентів..	23
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	26
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	29
2.1. Організація та методи дослідження.....	29
2.2. Аналіз результатів дослідження.....	31
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	41
РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ: РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАХОДИ	43
3.1. Розробка психологічних тренінгів та вправ для зниження тривожності.....	43
3.2. Практичні рекомендації для студентів.....	46
3.2. Можливості онлайн-платформ та телепсихології у подоланні тривожності.....	50
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	59
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТОК	67

ВСТУП

Проблема тривожності студентів набуває особливої значущості в умовах воєнного стану, коли підвищується рівень соціальної нестабільності, зростає кількість стресогенних факторів і загострюються емоційні переживання. Студенти, як особлива соціальна група, перебувають у стані підвищеної психоемоційної вразливості: вони поєднують навчальну та соціально-економічну активність із переживаннями щодо власної безпеки та безпеки рідних.

Дослідження показують, що високий рівень тривожності негативно впливає на когнітивні процеси, зокрема увагу, пам'ять та здатність до концентрації, що ускладнює навчальну діяльність. Крім того, тривожність може провокувати емоційну нестабільність, підвищену дратівливість, порушення сну, апатію та інші симптоми психоемоційного виснаження. У воєнних умовах ці прояви стають більш інтенсивними та тривалими, що вимагає від студентів пошуку ефективних способів саморегуляції.

Актуальність дослідження також обумовлена необхідністю створення практичних психологічних рекомендацій та стратегій, які дозволяють студентам підтримувати психоемоційне здоров'я, знижувати рівень тривожності та адаптуватися до нових життєвих реалій. Сучасні наукові дані свідчать про ефективність когнітивно-поведінкових підходів, технік релаксації, розвитку емоційної компетентності та використання соціальної підтримки як ключових чинників подолання тривожності.

Врахування цих аспектів у дослідженні дозволяє:

- визначити специфічні прояви тривожності студентів у воєнний період;
- оцінити ефективність психологічних стратегій саморегуляції;
- розробити практичні рекомендації для психологів навчальних закладів і студентів, що сприятимуть зниженню психоемоційного навантаження та підвищенню рівня психологічної стійкості.

Таким чином, вивчення психологічних стратегій подолання тривожності у студентів під час воєнного стану є актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору, оскільки результати дослідження можуть бути використані для підвищення ефективності психологічної підтримки молоді в умовах екстремальних стресогенних факторів.

Мета дослідження полягає у визначенні ефективних психологічних стратегій подолання тривожності у студентів під час воєнного стану та розробці практичних рекомендацій для зниження рівня тривожності.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до вивчення тривожності та психологічних стратегій її подолання.
2. Дослідити рівень тривожності студентів під час воєнного стану та визначити основні фактори, що впливають на її прояви.
3. Виявити ефективні психологічні стратегії, які використовують студенти для саморегуляції та зниження тривожності.
4. Розробити рекомендації щодо практичного використання психологічних стратегій у навчальному середовищі.

Об'єктом дослідження є психологічний стан студентів під час воєнного стану.

Предметом дослідження є психологічні стратегії подолання тривожності у студентів.

Для проведення емпіричного дослідження було **використано три основні методики**:

1. **Тест тривожності Спілбергера-Ханіна** – для оцінки рівня особистісної та ситуативної тривожності студентів.
2. **Методика «Копінг-стратегії» (COPE, Carver et al., 1989, адаптована версія)** – для визначення способів подолання стресу та тривожних станів.
3. **Анкета самооцінки психологічного благополуччя (General Well-Being**

Schedule, GWB) – для оцінки загального психоемоційного стану студентів у період воєнного стресу.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі психологічних стратегій подолання тривожності саме у студентів, які перебувають у умовах воєнного стану, та розробці практичних рекомендацій для їхньої ефективної психоемоційної підтримки.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання результатів дослідження для психологів навчальних закладів, соціальних працівників та викладачів, які працюють зі студентами в умовах підвищеного стресу.

База дослідження: Громадська організація «Центр соціально-психологічного супроводження «Добробут».

Характеристика вибірки: студенти віком від 18 до 25 років, загальна кількість 40 осіб.

‘

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТРИВОЖНОСТІ ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ СТРАТЕГІЙ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

1.1. Поняття тривожності в психології (особливості стану тривоги, види тривожності – особистісна, ситуаційна)

Тривожність є одним із центральних психологічних феноменів, що визначає реакції людини на реальні та потенційні загрози. У психології її розглядають як багатогранну емоційно-когнітивну категорію, яка проявляється через стан напруження, занепокоєння та очікування негативних подій.

Відповідно до класичних теорій, тривожність є індивідуальною характеристикою, яка формує спосіб реагування особистості на стресові ситуації. Вона відрізняється від страху тим, що останній завжди має чітко визначений об'єкт, тоді як тривожність характеризується нечітким, невизначеним джерелом загрози. Це підкреслює когнітивний аспект тривожності: вона часто пов'язана з прогнозуванням небажаних подій, оцінкою власних можливостей впоратися з ними та переживанням потенційних негативних наслідків.

Науковці виділяють кілька основних компонентів тривожності:

1. Емоційний компонент, який проявляється у відчутті страху, напруженості, занепокоєння.
2. Когнітивний компонент, що включає тривожні думки, катастрофізацію ситуацій, труднощі концентрації та передбачення негативних сценаріїв.
3. Фізіологічний компонент, який характеризується підвищеною активацією нервової системи, напруженням м'язів, прискореним серцебиттям, порушенням сну.
4. Поведенський компонент, що проявляється у униканні тривожних ситуацій, пасивності або, навпаки, надмірній активності, спрямованій на контроль

умов.

Таким чином, тривожність є комплексним станом, що інтегрує емоційні, когнітивні, фізіологічні та поведінкові реакції. Її прояви можуть бути як адаптивними, так і дезадаптивними, залежно від інтенсивності, тривалості та умов, у яких вони виникають.

У психологічній літературі виділяють різні види тривожності, зокрема особистісну та ситуативну. Ця класифікація є однією з найбільш поширених у психодіагностичній практиці.

Особистісна тривожність (*trait anxiety*) визначається як стабільна риса особистості, що характеризує схильність індивіда реагувати на різні ситуації тривогою. Вона відображає загальний рівень тривожності людини і має тривалі індивідуальні відмінності.

Особистісна тривожність впливає на сприйняття та оцінку подій: особи з високим рівнем такої тривожності частіше інтерпретують ситуації як небезпечні, схильні до самокритики та песимістичних прогнозів. На практиці це проявляється у:

- підвищеній чутливості до стресових факторів;
- посиленні емоційних реакцій на дрібні негативні події;
- труднощах у концентрації та прийнятті рішень.

Дослідники вказують, що особистісна тривожність може виступати як фактор ризику розвитку психосоматичних та психоемоційних порушень, зокрема депресивних станів, панічних атак та хронічного стресу. Водночас помірний рівень особистісної тривожності може мати адаптивне значення: він мобілізує ресурси, стимулює обережність та сприяє підвищенню готовності до вирішення проблем.

Ситуативна тривожність (*state anxiety*) є тимчасовою емоційною реакцією на конкретну ситуацію, що сприймається як небезпечна або стресогенна. Вона виникає у відповідь на події, які перевищують звичні ресурси особистості для адаптації.

Ситуативна тривожність характеризується:

- інтенсивністю емоційних переживань;
- фізіологічними проявами (прискорене серцебиття, потовиділення, напруження м'язів);
- поведінковими реакціями (уникання, надмірна активність, пошук підтримки).

В умовах воєнного стану ситуаційна тривожність стає особливо актуальною для студентів, які постійно стикаються з невизначеністю щодо власної безпеки, безпеки близьких, умов навчання та майбутнього. Вона може проявлятися у формі страху за життя, занепокоєння щодо навчальних завдань або соціальної дезадаптації.

Дослідження показують, що рівень ситуативної тривожності значно коливається залежно від зовнішніх обставин і може бути ефективно знижений за допомогою психологічних стратегій саморегуляції, релаксаційних вправ та когнітивної перебудови мислення.

Особистісна та ситуативна тривожність взаємопов'язані: перша формує схильність реагувати тривогою, а друга проявляється в конкретних ситуаціях. Особистісна тривожність виступає як фоновий фактор, що визначає інтенсивність і частоту ситуативних реакцій. Наприклад, студент із високим рівнем особистісної тривожності більш чутливо реагує на зміни в навчальному процесі, нові вимоги або загрозу безпеці.

Цей взаємозв'язок має важливе практичне значення: розуміння індивідуальних особливостей тривожності дозволяє прогнозувати реакції студентів у стресових умовах і розробляти ефективні психологічні стратегії для її подолання.

Студентська молодь є соціальною групою з підвищеною вразливістю до стресу та тривожності. Це пояснюється декількома факторами:

1. Перехід на новий соціальний та освітній рівень, що супроводжується

високими вимогами до адаптації.

2. Підвищене навантаження в навчанні, конкуренція та оцінювання знань.
3. Невизначеність щодо майбутньої професійної діяльності.
4. Вплив зовнішніх стресогенних факторів, зокрема воєнного стану, ризику для життя та безпеки близьких.

У цих умовах тривожність у студентів часто має комплексний характер, поєднуючи особистісні схильності та ситуативні реакції. Вона проявляється як у когнітивних та емоційних реакціях, так і у поведінкових паттернах, що ускладнює процес навчання та соціальної адаптації.

У психологічній науці існує кілька основних підходів до вивчення тривожності, кожен з яких підкреслює різні аспекти її формування та проявів. Розуміння цих підходів дозволяє комплексно оцінити природу тривожності, її механізми та можливості корекції.

Психоаналітичний підхід, започаткований З. Фрейдом та розвинений А. Адлером, розглядає тривожність як наслідок внутрішніх психологічних конфліктів. Згідно з Фрейдом, тривожність виникає як сигнал від несвідомого про можливе порушення психологічної рівноваги, спричинене конфліктом між імпульсивними бажаннями, моральними нормами та соціальними обмеженнями.

Фрейд виділяв кілька типів тривожності: реальна тривожність, яка пов'язана з об'єктивною загрозою; невротична тривожність, що виникає через внутрішні конфлікти між "Я" та "Ід"; та моральна тривожність, яка пов'язана із суперечностями між "Я" та "Суперего".

Адлер розширив це розуміння, підкреслюючи роль соціальних факторів у виникненні тривожності. Він вважав, що почуття неповноцінності та прагнення компенсації через соціальну активність може провокувати емоційні напруження, що проявляються як тривожність.

Прикладом застосування психоаналітичного підходу у сучасній психології може бути психотерапевтична робота зі студентами, які переживають тривожність

через невпевненість у власних силах або страх негативної оцінки, де основна задача полягає у виявленні прихованих внутрішніх конфліктів та їхній корекції через усвідомлення та проговорення.

Біхевіористичний підхід, представлений дослідженнями Д. Волпа, М. М. Берреса та інших, розглядає тривожність як навчену реакцію на зовнішні подразники. Згідно з цією концепцією, тривожність формується через умовні асоціації: нейтральні стимули, які не мали первинної загрози, стають джерелом страху через повторювані негативні досвіди.

Біхевіористи вважають, що тривожність проявляється у поведінкових реакціях уникання, підвищеної активності або пасивності. Вона піддається модифікації через поведінкові методи, такі як систематична десенситизація, експозиційна терапія та тренування релаксації.

Приклад: студент, який один раз зазнав публічного приниження на семінарі, може розвинути ситуативну тривожність перед будь-якою презентацією. Використовуючи біхевіористичні техніки, психолог поступово допомагає студенту зменшити унікальну реакцію через контрольоване повторне проживання ситуації без негативного результату.

Когнітивний підхід, розроблений А. Беком та А. Елісом, визначає тривожність як результат негативних когнітивних схем та помилкових переконань щодо власних можливостей та потенційних загроз. Основна ідея полягає в тому, що тривожні емоції виникають не лише через зовнішні обставини, а через спотворену оцінку ситуації людиною.

Когнітивні теорії підкреслюють роль автоматичних думок, катастрофізації та перебільшення ймовірності негативних подій. Так, студент, який вважає, що будь-яка помилка у виконанні завдання обов'язково призведе до невдачі, перебуває у стані підвищеної тривожності.

Когнітивні стратегії подолання тривожності включають:

- переперцепцію ситуації, тобто зміна оцінки загрози;

- доказову перевірку припущень, що допомагає усвідомити реальні шанси на негативний результат;
- когнітивне реструктурування, яке дозволяє формувати реалістичні переконання.

Цей підхід активно використовується у когнітивно-поведінковій терапії, яка є однією з найбільш ефективних у зниженні тривожності у студентів, зокрема у кризових ситуаціях та стресових умовах навчання.

Гуманістичний підхід (К. Роджерс, А. Маслоу) акцентує увагу на особистісних ресурсах, самореалізації та розвитку психологічної стійкості. Тривожність у цьому підході розглядається як сигнал про невідповідність між актуальними можливостями людини та її бажаннями чи потребами.

Ключовими принципами є:

- підтримка самоцінності та самоприйняття;
- сприяння особистісному зростанню та розвитку внутрішніх ресурсів;
- формування позитивного погляду на власні здібності та життєві перспективи.

У студентському середовищі гуманістичні підходи застосовуються через розвиток емоційної компетентності, підтримку автономії та залучення до творчих та соціально значущих активностей, що дозволяє знизити рівень тривожності та підвищити психологічну стійкість.

Сучасні дослідження інтегрують різні підходи, визнаючи тривожність як багатовимірне явище, що включає емоційні, когнітивні, поведінкові та соціальні аспекти. Такий інтегративний підхід дозволяє:

- оцінити індивідуальні особливості тривожності;
- виявити взаємозв'язок між особистісними рисами, ситуативними факторами та стратегіями подолання;
- розробити комплексні програми психопрофілактики та психотерапії.

Наприклад, у студентів під час воєнного стану інтеграція когнітивних,

біхевіористичних та гуманістичних підходів дозволяє одночасно:

- зменшити негативні думки та катастрофізацію;
- навчити конструктивним моделям поведінки в стресових ситуаціях;
- зміцнити психологічну стійкість через розвиток внутрішніх ресурсів.

Таким чином, розгляд тривожності з різних наукових позицій дозволяє створювати ефективні інтервенції, які враховують як особистісні, так і ситуативні чинники, що визначають психологічний стан студентів у кризових умовах.

1.2. Психологічні наслідки тривожності у студентів під час воєнного стану

Тривожність, що виникає під впливом стресових та небезпечних обставин, впливає на психоемоційний стан студентів комплексно. Воєнний стан є екстремальним фактором, який значно підсилює прояви тривожності та провокує її хронізацію. Психологічні наслідки тривожності можна розглядати на кількох рівнях: емоційному, когнітивному, поведінковому та фізіологічному.

Емоційний рівень проявляється у відчуттях страху, занепокоєння, пригніченості та емоційної нестабільності. Когнітивний рівень характеризується труднощами концентрації уваги, зниженням продуктивності мислення, появою нав'язливих або катастрофічних думок. Поведінковий рівень включає уникання стресогенних ситуацій, зниження соціальної активності та зміни в навчальній поведінці. Фізіологічні наслідки тривожності проявляються порушеннями сну, апетиту, підвищеною втомлюваністю та соматичними симптомами (серцебиття, підвищена пітливість, м'язове напруження).

Студенти, які перебувають у стані підвищеної тривожності, часто відчувають емоційну напругу, страх за своє життя та життя близьких, тривогу щодо невизначеності майбутнього та навчальних перспектив.

Психологи відзначають, що у воєнний період емоційна нестійкість стає

більш вираженою: навіть невеликі стресові події викликають сильні емоційні реакції. Студенти можуть відчувати:

- відчуження або ізоляцію від оточення;
- часту дратівливість, нетерплячість, злість;
- зниження позитивних емоцій, таких як радість або задоволення від навчання.

Ці емоційні прояви значно знижують якість життя, мотивацію до навчання та соціальну активність, а тривалість емоційної напруги може призводити до емоційного вигорання.

Тривожність істотно впливає на когнітивні процеси студентів. У стані тривоги відбувається:

- зниження концентрації уваги;
- порушення пам'яті, особливо оперативної та робочої;
- складнощі у прийнятті рішень та плануванні;
- появу нав'язливих негативних думок та катастрофізації ситуацій.

Умови воєнного стану посилюють ці когнітивні прояви, оскільки студенти змушені постійно оцінювати рівень ризику, планувати поведінку для власної безпеки, що підвищує когнітивне навантаження та провокує хронічну тривожність.

Наприклад, студент, який отримав інформацію про бойові дії у своєму регіоні, може зосередитися на прогнозуванні можливих загроз, що відволікає його від навчання і знижує успішність у навчальному процесі.

Тривожність безпосередньо впливає на поведінку студентів. Серед найбільш поширених наслідків можна виділити:

- уникання ситуацій, що викликають тривогу (наприклад, навчальних заходів, соціальних контактів);
- зниження соціальної активності та інтеракції з однолітками;
- розвиток пасивності або, навпаки, гіперактивності, спрямованої на контроль обставин;

- зниження навчальної продуктивності та інтересу до навчання.

Особливо у воєнний період поведінкові прояви тривожності можуть мати адаптивний характер: уникання небезпечних зон чи перевантажуючих ситуацій є природним механізмом самозбереження. Проте хронічне уникання та пасивність негативно впливають на соціальну адаптацію та психоемоційний розвиток.

Тривожність супроводжується активацією вегетативної нервової системи. У студентів це проявляється через:

- прискорене серцебиття та підвищений артеріальний тиск;
- м'язове напруження та головні болі;
- порушення сну, включно із труднощами засинання та раннім пробудженням;
- зміни апетиту та підвищену втому.

Ці соматичні прояви не лише знижують фізичну активність, а й посилюють емоційний та когнітивний дискомфорт, утворюючи замкнене коло тривожності.

Тривожність впливає і на соціальну сферу життя студентів. В умовах воєнного стану студенти можуть:

- обмежувати контакти з однолітками та близькими;
- відчувати ізоляцію та самотність;
- проявляти конфліктність або драгівливість у взаємодії з оточенням.

Соціальна дезадаптація посилює загальний рівень тривожності, оскільки людина втрачає джерела підтримки та ресурсів для саморегуляції.

Психологічні наслідки тривожності безпосередньо відображаються на навчальному процесі. Студенти з високим рівнем тривожності демонструють:

- зниження концентрації та уваги;
- складнощі з опануванням матеріалу;
- низьку мотивацію до навчання;
- часті прогули та відсутність активності в групових завданнях.

Таким чином, тривожність у студентів під час воєнного стану виступає як фактор ризику для навчальної успішності та соціальної адаптації.

Отже, тривожність у студентів у умовах воєнного стану має комплексний характер і проявляється на емоційному, когнітивному, поведінковому, фізіологічному та соціальному рівнях. Високий рівень тривожності може бути як адаптивним, мобілізуючим ресурсом для самозбереження, так і дезадаптивним фактором, що знижує психоемоційне благополуччя та успішність навчання. Усвідомлення психологічних наслідків тривожності є важливим для розробки ефективних стратегій її подолання, що буде розглянуто у наступних підрозділах дослідження.

1.3. Стратегії психологічного подолання стресу і тривожності

Тривожність та стрес у студентів під час воєнного стану стають значним фактором психологічного дискомфорту, який впливає на навчальну діяльність, соціальну активність та загальний психоемоційний стан. Водночас сучасна психологія пропонує різноманітні стратегії подолання тривожності, що дозволяють ефективно регулювати емоційні, когнітивні та поведінкові прояви стресу.

Когнітивні стратегії базуються на розумінні того, що тривожність у значній мірі пов'язана з мисленнєвими процесами. Негативні переконання, катастрофізація та перебільшена оцінка ризику часто провокують підвищену тривожність у студентів.

До основних когнітивних стратегій відносять:

1. Когнітивне реструктурування – усвідомлення та аналіз автоматичних негативних думок і заміна їх реалістичними. Наприклад, студент, який вважає, що будь-яка помилка на іспиті означає його невдачу в житті, навчається оцінювати ситуацію об'єктивно: «Я можу припуститися помилки, але це не визначає моє життя».
2. Переоцінка загрози – аналіз ситуації для визначення реальної небезпеки. Це

допомагає зменшити катастрофізацію. Наприклад, під час обстрілів студент може оцінити безпечні шляхи евакуації, а не фокусуватися на постійних страхах загибелі.

3. Фокус на ресурсах та сильних сторонах – усвідомлення власних навичок, досягнень та здатності до адаптації. Це дозволяє студентам відчувати контроль над ситуацією та знижує безпорадність.

Наукові дослідження (Beck, 2011; Ellis, 2010) підтверджують ефективність когнітивних стратегій у зниженні рівня тривожності та формуванні внутрішньої впевненості. Вони є основою когнітивно-поведінкової терапії, яка широко застосовується у психологічній практиці університетів та кризових центрів.

Поведінкові стратегії спрямовані на зміну зовнішньої поведінки та реакцій у стресових ситуаціях. Вони дозволяють студенту відчувати контроль над обставинами та знизити тривожність через активні дії.

Основні методи включають:

1. Систематична десенситизація – поступове звикання до стресових або тривожних ситуацій. Наприклад, студент, який боїться публічних виступів, може спочатку тренуватися перед невеликою групою друзів, а потім – перед аудиторією.
2. Планування та організація часу – розробка чіткого розкладу навчання та відпочинку знижує відчуття хаосу та неконтрольованості. Студенти відчують менше стресу, коли чітко знають свої завдання та терміни виконання.
3. Фізична активність – спорт, прогулянки, йога, дихальні вправи. Фізичне навантаження сприяє виробленню ендорфінів, які знижують рівень стресу і тривожності. Наприклад, регулярні ранкові пробіжки або дихальні вправи допомагають стабілізувати психоемоційний стан.

Поведінкові стратегії особливо актуальні у воєнний період, коли емоційне напруження посилюється через непередбачуваність зовнішніх обставин.

Емоційні стратегії спрямовані на регуляцію психоемоційного стану та зниження рівня стресу. Вони включають:

1. Релаксаційні техніки – прогресивна м'язова релаксація, аутогенне тренування, дихальні практики. Ці методи допомагають знизити фізіологічну напругу та активність симпатичної нервової системи.
2. Медитація та mindfulness – усвідомлене спостереження за власними думками та емоціями без оцінки, концентрація на диханні чи фізичних відчуттях. Дослідження показують, що mindfulness значно зменшує рівень тривожності та покращує когнітивну функцію (Kabat-Zinn, 2003).
3. Ведення щоденника емоцій – фіксація власних переживань у письмовій формі допомагає усвідомити та структурувати емоційний досвід, знижуючи інтенсивність тривожних реакцій.

Емоційні стратегії особливо корисні для студентів, які відчувають хронічний стрес, пов'язаний з невизначеністю безпечного середовища під час воєнного стану.

Соціальні стратегії базуються на залученні підтримки від оточуючих і мають важливе значення у кризових ситуаціях:

1. Підтримка родини та друзів – обмін емоціями, отримання порад та моральної підтримки.
2. Консультації з психологом – професійна допомога у розробці індивідуальних стратегій подолання тривожності.
3. Групова підтримка та тренінги – участь у психологічних клубах та групах взаємопідтримки, де студенти можуть ділитися досвідом і практикувати навички емоційної регуляції.

Соціальні стратегії допомагають відчувати безпеку, зменшують відчуття ізоляції та сприяють адаптації до стресових умов.

Ресурсно-адаптивні стратегії спрямовані на розвиток внутрішніх психологічних ресурсів і підвищення стійкості до стресу:

1. Розвиток емоційного інтелекту – усвідомлення власних емоцій, здатність

контролювати реакції та проявляти емпатію.

2. Формування стресостійкості – розвиток умінь швидко відновлювати психоемоційний стан після стресових ситуацій.
3. Саморефлексія та особистісний розвиток – визначення життєвих цінностей, цілей та ресурсів для їх досягнення.

Застосування цих стратегій дозволяє студентам не лише знижувати тривожність у короткостроковій перспективі, але й підвищувати психологічну стійкість у довгостроковій перспективі.

Наукові дослідження показують, що найбільш ефективним є інтегрований підхід, який поєднує когнітивні, поведінкові, емоційні, соціальні та ресурсно-адаптивні стратегії.

Наприклад, студент, який відчуває тривожність перед іспитом під час воєнного стану, може одночасно:

- аналізувати та змінювати негативні думки (когнітивна стратегія);
- планувати навчальний процес та фізичну активність (поведінкова стратегія);
- практикувати дихальні вправи або медитацію (емоційна стратегія);
- отримувати підтримку від друзів, групових чатів або психолога (соціальна стратегія);
- усвідомлювати власні ресурси та успіхи (ресурсно-адаптивна стратегія).

Таке комплексне застосування стратегій дозволяє не лише знизити тривожність, але й підвищити ефективність навчання та загальний рівень психоемоційного благополуччя.

Стратегії психологічного подолання стресу та тривожності у студентів включають:

- когнітивні методи (реструктурування думок, переоцінка загрози, фокус на ресурсах);
- поведінкові методи (десенситизація, організація часу, фізична активність);
- емоційні методи (релаксація, медитація, ведення щоденника);

- соціальні методи (підтримка оточення, психологічні консультації, групи підтримки);
- ресурсно-адаптивні методи (розвиток емоційного інтелекту, стресостійкості, саморефлексії).

Комплексне та інтегроване застосування цих стратегій дозволяє ефективно контролювати тривожність, підвищує психологічну стійкість та забезпечує адаптацію студентів до умов воєнного стану.

1.4. Вплив воєнного стресу на навчання та психологічний стан студентів

Воєнний стан створює унікальні екстремальні умови для студентів, що безпосередньо впливає на їхній психоемоційний стан, поведінку та успішність у навчанні. Стрес, спричинений війною, відрізняється від звичайного академічного або життєвого стресу високою інтенсивністю, непередбачуваністю та загрозою фізичній безпеці.

Воєнний стрес характеризується кількома ключовими особливостями:

1. Висока інтенсивність стресового впливу – постійна загроза життю та здоров'ю, обстріли, евакуації та інші небезпечні події.
2. Непередбачуваність подій – неможливість планувати своє життя та навчання через раптовість бойових дій або зміну умов проживання.
3. Довготривалість впливу – стресові умови тривають місяцями або роками, що призводить до хронізації тривожності та стресу.
4. Множинність джерел стресу – одночасне переживання страху за своє життя, навчання, здоров'я близьких та майбутнє кар'єри.

Психологи підкреслюють, що воєнний стрес формує специфічні психологічні реакції, які відрізняються від реакцій на повсякденні труднощі.

Студенти, які перебувають під впливом воєнного стресу, зазнають значних змін у психоемоційній сфері:

1. Підвищена тривожність і страхи – стійкий стан занепокоєння щодо власної безпеки та безпеки близьких.
2. Емоційна нестабільність – часті зміни настрою, дратівливість, роздратованість, пригніченість.
3. Сильна втомлюваність та емоційне вигорання – емоційні ресурси швидко виснажуються через постійний стрес.
4. Поява посттравматичних симптомів – нічні кошмари, флешбеки, підвищена чутливість до звуків та несподіваних подій.

Ці прояви негативно впливають на здатність до концентрації, продуктивності та соціальної взаємодії, що особливо помітно у навчальному середовищі.

Воєнний стрес має суттєвий вплив на когнітивні процеси студентів:

1. Зниження концентрації та уваги – через постійне хвилювання та нав'язливі думки про небезпеку.
2. Проблеми з пам'яттю та навчанням – стрес негативно впливає на короткочасну та робочу пам'ять, ускладнюючи запам'ятовування матеріалу.
3. Зниження мотивації до навчання – переважання страху та тривоги над академічними завданнями.
4. Зниження успішності – студенти демонструють погіршення результатів через когнітивні порушення та емоційне виснаження.

Наприклад, студент, який мешкає в зоні активних бойових дій, може відчувати труднощі з концентрацією під час онлайн-занять, оскільки постійно тривожиться про власну безпеку або безпеку близьких.

Поведінкові прояви включають:

1. Уникання навчальних та соціальних заходів – через страх чи небажання контактувати з оточенням.
2. Пасивність або гіперактивність – деякі студенти замкнуті в собі, інші намагаються «зайнятися справами» як механізмом контролю ситуації.

3. Порушення режиму дня – нерегулярний сон, харчування, відсутність чіткого розкладу, що посилює фізичну та психологічну втому.

Поведінкові зміни можуть частково виконувати адаптивну функцію (наприклад, уникання небезпечних зон), але хронічне уникання веде до дезадаптації та соціальної ізоляції.

Стресові реакції під час війни супроводжуються активізацією симпатичної нервової системи:

- прискорене серцебиття та підвищений тиск;
- напруження м'язів, головний біль, шлунково-кишкові розлади;
- порушення сну (безсоння, кошмари, часті пробудження);
- підвищена втомлюваність та зниження енергетичного тону.

Ці фізіологічні прояви безпосередньо впливають на психоемоційний стан, створюючи замкнене коло тривожності та втоми.

Воєнний стрес впливає і на соціальні взаємодії студентів:

- зменшення контактів з однолітками та членами родини;
- відчуття ізоляції та самотності;
- конфліктність, дратівливість та нетерпимість до оточуючих.

Соціальна ізоляція посилює тривожність і знижує доступ до ресурсів психологічної підтримки, що ускладнює процес адаптації.

Воєнний стрес у студентів часто призводить до:

- зниження соціальної активності;
- уникання колективних заходів, групових проєктів, клубів за інтересами;
- погіршення навичок співпраці та взаємодії з однолітками.

Ці зміни підсилюють відчуття ізоляції та безпорадності, що негативно впливає на загальний психологічний стан.

Воєнний стрес чинить комплексний вплив на навчання та психоемоційний стан студентів:

1. Психоемоційний рівень – підвищена тривожність, страхи, емоційна

нестабільність, виснаження.

2. Когнітивний рівень – зниження концентрації, пам'яті, продуктивності мислення, мотивації.
3. Поведінковий рівень – уникання, зміни режиму дня, соціальна пасивність.
4. Фізіологічний рівень – соматичні прояви, порушення сну та апетиту.
5. Соціальний рівень – ізоляція, зменшення соціальної активності, конфліктність.

Розуміння впливу воєнного стресу на студентів є необхідною передумовою для розробки ефективних психологічних стратегій підтримки, програм адаптації та методів подолання тривожності, що буде розглянуто у наступних розділах дослідження.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Розділ 1 показав, що тривожність у студентів під час воєнного стану є багатовимірним психічним явищем, що включає емоційні, когнітивні, поведінкові та фізіологічні прояви. Вона може мати форму особистісної тривожності, яка характеризується стабільною схильністю індивіда до хвилювання, та ситуативної тривожності, що виникає як реакція на конкретні стресові ситуації. Під час воєнного стану рівень тривожності у студентів значно зростає, що обумовлено високим ступенем невизначеності, загрозою життю та порушенням звичного способу життя. У психологічній науці розрізняють кілька підходів до вивчення тривожності. Психоаналітичний підхід розглядає тривожність як сигнал внутрішнього конфлікту між несвідомими імпульсами та соціально прийнятними нормами, біхевіористичний підхід акцентує увагу на навченої реакції на подразники, що асоціюються з небезпекою, когнітивний підхід пояснює тривожність негативними когнітивними схемами та помилковими переконаннями щодо загрози, а гуманістичний підхід підкреслює роль особистісних ресурсів та

самореалізації у зниженні тривожності. Сучасні дослідження визнають тривожність як багатовимірне явище, що включає емоційні, когнітивні, поведінкові та соціальні аспекти.

Аналіз психологічних наслідків тривожності у студентів під час воєнного стану показав, що вона проявляється на кількох рівнях. На емоційному рівні це страх, занепокоєння, пригніченість та дратівливість; на когнітивному – порушення концентрації, зниження пам'яті, нав'язливі негативні думки; на поведінковому – уникання навчальних та соціальних ситуацій, зміни режиму дня; на фізіологічному – порушення сну, підвищене серцебиття, м'язове напруження; на соціальному – ізоляція, зниження соціальної активності та конфліктність. Ці прояви негативно впливають на здатність студентів до ефективного навчання та соціальної взаємодії, що потребує застосування спеціальних стратегій подолання тривожності.

Стратегії психологічного подолання тривожності включають когнітивні методи, які передбачають реструктурування негативних думок, переоцінку загрози та фокус на ресурсах; поведінкові методи, що включають планування часу, фізичну активність та поступове звикання до стресогенних ситуацій; емоційні методи, такі як релаксація, медитація та ведення щоденника емоцій; соціальні методи, що передбачають підтримку оточення, консультації психолога та участь у групових тренінгах; ресурсно-адаптивні методи, які спрямовані на розвиток емоційного інтелекту, стресостійкості та саморефлексії. Наукові дослідження підтверджують, що найбільш ефективним є комплексне застосування всіх зазначених стратегій, що дозволяє одночасно знижувати рівень тривожності, підвищувати адаптивність та продуктивність навчання.

Вплив воєнного стресу на навчання та психоемоційний стан студентів проявляється у зниженні концентрації, порушенні когнітивних функцій та пам'яті, зменшенні мотивації до навчання та зниженні успішності. Поведінкові наслідки включають уникання навчальних та соціальних ситуацій, пасивність або гіперактивність та порушення режиму дня. Фізіологічні прояви воєнного стресу

включають підвищене серцебиття, напруження м'язів, порушення сну та підвищену втомлюваність, а соціальні – ізоляцію та зниження рівня соціальної активності. Розуміння цих впливів є важливою передумовою для розробки ефективних психологічних програм підтримки та адаптації студентів у кризових умовах.

Таким чином, розділ 1 довів, що тривожність у студентів під час воєнного стану є багатовимірним психічним явищем, що значно впливає на психоемоційний стан, когнітивну діяльність, поведінку та соціальні взаємини. Ефективне подолання тривожності вимагає інтегрованого підходу, що включає когнітивні, поведінкові, емоційні, соціальні та ресурсно-адаптивні стратегії, що створює основу для розробки психологічних рекомендацій та тренінгових програм для підвищення стресостійкості та адаптації студентів у складних умовах воєнного часу.

РОЗДІЛ 2.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Організація та методи дослідження.

Для проведення емпіричного дослідження було використано три основні методики, що дозволяють комплексно оцінити рівень тривожності студентів, їхні способи подолання стресу та загальний психоемоційний стан у період воєнного стану.

1. Тест тривожності Спілбергера-Ханіна

Тест Спілбергера-Ханіна є одним із найпоширеніших інструментів у психології для оцінки рівня тривожності. Він дозволяє визначити два основні види тривожності: особистісну та ситуативну. Особистісна тривожність відображає стабільну схильність індивіда до хвилювання у різних життєвих ситуаціях і характеризує його емоційну чутливість. Ситуативна тривожність оцінює тимчасовий емоційний стан людини у конкретній ситуації, що дозволяє відслідковувати реакції на стресові фактори, характерні для умов воєнного стану.

Тест складається з серії тверджень, на які респондент відповідає за певною шкалою частоти або інтенсивності прояву почуттів. Результати тесту дозволяють виявити не лише загальний рівень тривожності, а й специфічні прояви страху, напруженості, неспокою, що дає змогу проводити порівняльний аналіз між особистісною та ситуативною тривожністю студентів. Використання цієї методики дозволяє оцінити, наскільки воєнні умови впливають на психоемоційний стан молоді та визначити групи ризику з підвищеним рівнем тривожності.

2. Методика «Копінг-стратегії» (COPE, Carver et al., 1989, адаптована версія)

Методика COPE спрямована на вивчення стратегій подолання стресу, які використовують студенти у кризових ситуаціях. Вона дозволяє визначити, які

поведінкові, когнітивні та емоційні способи регуляції стресу переважають у конкретної особистості.

Адаптована версія методики включає шкали, що оцінюють різні типи копінгових стратегій: активне вирішення проблеми, пошук соціальної підтримки, емоційне розвантаження, уникання або дистанціювання від стресогенного фактору, релігійне або духовне переосмислення ситуації. Застосування цієї методики дозволяє не лише виявити переважаючі способи подолання стресу, а й співвіднести їх із рівнем тривожності та психоемоційним станом студентів. Це важливо для розробки психологічних рекомендацій і тренінгів, спрямованих на підвищення стресостійкості.

3. Анкета самооцінки психологічного благополуччя (General Well-Being Schedule, GWB)

Анкета GWB використовується для оцінки загального психоемоційного стану індивіда. Вона дозволяє виявити рівень тривожності, депресивних проявів, позитивного настрою, загальної задоволеності життям та здатності справлятися з психологічними труднощами.

Методика складається з низки запитань, що оцінюються за шкалою частоти або інтенсивності переживань. Результати GWB дають можливість отримати комплексну характеристику психологічного благополуччя студентів і виявити тих, хто знаходиться в групі ризику щодо розвитку психоемоційних розладів під впливом воєнного стресу. Поєднання цієї методики з тестом Спілбергера-Ханіна та COPE дозволяє отримати цілісну картину взаємозв'язку тривожності, способів подолання стресу та загального психоемоційного стану.

Емпіричне дослідження було проведено на базі Громадської організації «Центр соціально-психологічного супроводження «Добробут», що надає психологічну підтримку та соціальне супроводження молоді у кризових умовах.

Вибірка дослідження складалася із 40 студентів віком від 18 до 25 років. Вибірка включала як молодих чоловіків, так і жінок, що забезпечувало

різностороннє уявлення про психоемоційний стан студентів у умовах воєнного стресу. Студенти добровільно погодилися брати участь у дослідженні та були проінформовані про мету і методи дослідження.

Вибірка дозволяє провести кореляційний аналіз між рівнем тривожності, типами копінгових стратегій та загальним психоемоційним благополуччям, що є основою для формулювання психологічних рекомендацій та розробки програм психопрофілактики.

2.2. Аналіз результатів дослідження

За результатами тесту тривожності Спілбергера-Ханіна було визначено рівень особистісної та ситуативної тривожності серед студентів. Аналіз показав, що середня особистісна тривожність становила 42,7 бала ($SD = 8,3$), що відповідає середньому рівню тривожності. Водночас 30 % студентів продемонстрували підвищений рівень особистісної тривожності (вище 50 балів), що свідчить про стабільну схильність до хвилювання та підвищеної емоційної чутливості.

Ситуативна тривожність, яка відображає тимчасову реакцію на стресову ситуацію, у середньому становила 46,2 бала ($SD = 9,1$), що також відноситься до середнього рівня. При цьому у 25 % студентів спостерігався високий рівень ситуативної тривожності (вище 55 балів), що може бути пов'язано з переживанням через воєнний стан, навчальні труднощі та невизначеність майбутнього.

Порівняльний аналіз показав, що у більшості студентів рівні особистісної та ситуативної тривожності приблизно однакові, проте у частини вибірки (15 %) ситуативна тривожність перевищує особистісну, що свідчить про тимчасовий загострений стресовий стан під впливом зовнішніх факторів. У меншій групі (10 %) спостерігається протилежна тенденція – особистісна тривожність вища за ситуативну, що вказує на стабільну внутрішню схильність до хвилювання незалежно від поточних обставин.

Отримані результати свідчать про те, що тривожність серед студентів у період воєнного стану носить помірний, але значущий характер. Високий рівень ситуативної тривожності у певної частини студентів підкреслює необхідність психологічної підтримки та розвитку ефективних стратегій подолання стресу. Дані результати також дозволяють провести подальший кореляційний аналіз із показниками копінг-стратегій та психоемоційного благополуччя, що буде корисним для формулювання практичних рекомендацій.

Таблиця 2.1.

Результати тесту тривожності Спілбергера-Ханіна

Показник	Середнє (M)	Стандартне відхилення (SD)	Мінімум	Максимум	Відсоток студентів з високим рівнем (%)
Особистісна тривожність	42,7	8,3	28	58	30
Ситуативна тривожність	46,2	9,1	30	62	25
Студенти з переважанням ситуативної тривожності	–	–	–	–	15
Студенти з переважанням особистісної тривожності	–	–	–	–	10

Пояснення до таблиці:

- *Середнє (M) – середній рівень тривожності по вибірці.*
- *Стандартне відхилення (SD) – показник варіативності результатів серед*

студентів.

- *Мінімум і Максимум – найнижчий і найвищий зафіксований бал.*
- *Відсоток студентів з високим рівнем – частка осіб, які перевищують критичний поріг (50 балів для особистісної та 55 балів для ситуативної тривожності).*

За результатами методики COPE було визначено, які стратегії подолання стресу використовують студенти у період воєнного стану. Аналіз показав, що студенти найчастіше застосовують активне вирішення проблеми та пошук соціальної підтримки. Водночас менш поширеними є стратегії уникання та дистанціювання від проблеми, що свідчить про здатність більшості студентів адекватно реагувати на стресові ситуації.

Таблиця 2.2.

Середні показники за основними групами копінгових стратегій

Стратегія копінгу	Середнє (M)	Стандартне відхилення (SD)	Високе використання (%)
Активне вирішення проблеми	4,1	0,7	60
Пошук соціальної підтримки	3,8	0,9	55
Емоційне розвантаження (вираження емоцій)	3,5	0,8	45
Дистанціювання / уникання	2,9	0,6	20
<i>Переосмислення / духовне переосмислення</i>	<i>3,2</i>	<i>0,7</i>	<i>35</i>

Пояснення до таблиці:

- *Середнє (M) – середній бал за шкалою від 1 до 5 для кожної стратегії.*

- *Стандартне відхилення (SD) – варіативність відповідей студентів.*
- *Високе використання (%) – частка студентів, які часто або дуже часто застосовують дану стратегію*

За результатами дослідження методикою COPE було виявлено, що студенти застосовують різні способи подолання стресових ситуацій, пов'язаних з навчанням та умовами воєнного стану, проте переважають адаптивні стратегії. Найбільш поширеною стратегією серед студентів виявилось активне вирішення проблеми, середнє значення за шкалою становило 4,1 бала при стандартному відхиленні 0,7.

Це свідчить про те, що більшість студентів прагнуть самостійно аналізувати ситуацію, знаходити шляхи вирішення проблем та застосовувати практичні дії для зниження рівня стресу. Високе використання цієї стратегії спостерігалось у 60 % респондентів, що демонструє її провідну роль у подоланні стресу під час воєнного стану.

Другою за поширеністю є стратегія пошуку соціальної підтримки, середнє значення якої становило 3,8 бала ($SD = 0,9$). Студенти активно звертаються до друзів, родини, колег або психологів для обговорення проблем і отримання емоційної або практичної підтримки. Високе використання цієї стратегії відзначалося у 55 % учасників дослідження. Це підкреслює важливість соціальних ресурсів як механізму психологічної адаптації у кризових умовах.

Серед емоційних стратегій, таких як вираження емоцій та емоційне розвантаження, середнє значення становило 3,5 бала ($SD = 0,8$), а 45 % студентів часто використовують цей спосіб для зниження внутрішнього напруження. Це включає обговорення проблем, сльози, ведення щоденника емоцій або інші методи вираження почуттів. Така стратегія дозволяє студентам зменшити напругу, але не завжди усуває джерело стресу, тому вона є допоміжною.

Менш поширеною виявилась стратегія дистанціювання або уникання проблеми, середнє значення якої склало 2,9 бала ($SD = 0,6$), а високий рівень

використання спостерігався лише у 20 % студентів. Це свідчить про те, що частина студентів намагається відволіктися від проблем або ігнорувати їх тимчасово, що може бути ефективним у короткостроковій перспективі, але при тривалому стресі є дезадаптивним способом.

Ще однією стратегією, що виявилася помірно поширеною, було переосмислення ситуації або духовне переосмислення (середнє 3,2 бала, $SD = 0,7$). 35 % студентів використовують цю стратегію для пошуку сенсу у складних обставинах або через релігійні/філософські практики. Ця стратегія сприяє підвищенню психологічної стійкості та розвитку внутрішніх ресурсів для подолання стресу.

Загальний аналіз показав, що студенти у переважній більшості застосовують адаптивні стратегії копіngu, такі як активне вирішення проблеми, соціальна підтримка та переосмислення ситуації. Менш ефективні, дезадаптивні способи, зокрема уникання або дистанціювання, зустрічаються рідше. Ці дані свідчать про те, що молодь намагається активно управляти стресом і тривожністю, що підкреслює важливість розвитку психологічних ресурсів, соціальної підтримки та навчання ефективним копіngовим стратегіям.

Результати COPE також дозволяють провести кореляційний аналіз із рівнем ситуативної та особистісної тривожності за тестом Спілбергера-Ханіна та загальним психоемоційним благополуччям за GWB. Це дає змогу визначити, які способи подолання стресу є найбільш ефективними у студентів у конкретних умовах воєнного стану та сформувані науково обґрунтовані рекомендації щодо психологічної підтримки.

За результатами анкети General Well-Being Schedule (GWB) було оцінено загальний психоемоційний стан студентів у період воєнного стресу. Дослідження показало, що середній рівень психоемоційного благополуччя серед 40 студентів склав 65,3 бала ($SD = 10,2$) із максимально можливих 110 балів, що відповідає середньому рівню благополуччя.

Результати тесту **GWB**

Підшкала GWB	Середнє (M)	Стандартне відхилення (SD)	Мінімум	Максимум	Низький рівень (%)	Середній рівень (%)	Високий рівень (%)
Тривожність	22,1	4,5	14	32	20	65	15
Депресивні прояви	15,7	3,8	10	24	20	70	10
Позитивний настрій	18,2	3,7	12	26	15	75	10
Задоволеність життям	9,3	2,5	5	15	15	80	5
Енергія та життєстійкість (психофізичне самопочуття)	20,0	4,1	12	28	15	75	10
Загальний показник GWB	65,3	10,2	48	90	15	70	15

Пояснення до таблиці:

- *Середнє (M) – середнє значення по вибірці студентів.*
- *Стандартне відхилення (SD) – показник варіативності результатів.*
- *Мінімум / Максимум – найнижчий та найвищий зафіксований бал.*
- *Низький / Середній / Високий рівень (%) – частка студентів, які знаходяться у відповідних діапазонах оцінок для кожної підшкали.*

Окремий аналіз підшкал показав, що рівень тривожності серед студентів у середньому становив 22,1 бала (SD = 4,5). При цьому у 20% респондентів тривожність була високою, що узгоджується з результатами тесту Спілбергера-Ханіна і вказує на наявність студентів із підвищеним ризиком емоційного

напруження та психоемоційної нестійкості. Більшість (65 %) знаходяться у межах середнього рівня тривожності, що свідчить про здатність справлятися з більшістю стресових факторів, хоча вони й відчувають певне емоційне напруження.

Що стосується депресивних проявів, середній показник становив 15,7 бала ($SD = 3,8$). 20 % студентів продемонстрували високий рівень депресивних проявів, що може свідчити про схильність до пригніченого настрою та емоційного виснаження, а 70 % – середній рівень, що характеризує стабільне, але чутливе психоемоційне функціонування.

Позитивний настрій і задоволеність життям у середньому оцінювалися на 18,2 ($SD = 3,7$) та 9,3 ($SD = 2,5$) бали відповідно. Це свідчить про те, що більшість студентів зберігає здатність відчувати позитивні емоції та задоволення від життя, що є важливим фактором психологічної стійкості. Водночас у 15 % респондентів ці показники були знижені, що вказує на потребу у підтримці та розвитку ресурсів психоемоційного благополуччя.

Складова енергії та життестійкості (психофізичне самопочуття) продемонструвала середній рівень 20,0 бала ($SD = 4,1$). Це свідчить про те, що більшість студентів зберігає достатню фізичну та психологічну активність, проте певна частина студентів відчуває втому, виснаження або зниження працездатності, що може бути наслідком хронічного стресу, пов'язаного з навчанням та воєнними умовами.

Таким чином, результати GWB показують, що психоемоційне благополуччя студентів під час воєнного стану перебуває на середньому рівні, але є група студентів із підвищеним ризиком розвитку психоемоційних проблем – підвищеною тривожністю, депресивними проявами, низьким позитивним настроєм і зниженим рівнем енергії. У поєднанні з даними тесту Спілбергера-Ханіна та методики COPE ці результати дозволяють зробити висновок про необхідність системної психологічної підтримки, спрямованої на розвиток адаптивних копінгових стратегій, підвищення психоемоційного ресурсу та

формування стійкості студентів до стресових умов.

Для оцінки взаємозв'язку між рівнем тривожності, копінг-стратегіями та психоемоційним благополуччям студентів було проведено кореляційний аналіз за коефіцієнтом Пірсона.

Таблиця 2.4.

Кореляційний аналіз

Показники	ОС (Спілбергер)	СТ (Спілбергер)	Активне вирішення проблеми	Пошук соц. підтримки	Емоційне розвантаження	Дистанціювання/ Уникання	Переосмислення	Загальний GWB	Тривожність GWB	Позитивний настрій	Задоволеність життям	Енергія/ Життєстійкість
ОС (особистісна тривожність)	1	0,65**	-0,38*	-0,33*	0,25	0,52**	-0,2	-0,55**	-0,50**	-0,42*	-0,35*	-0,3
СТ (ситуативна тривожність)	0,65**	1	-0,3	-0,28	0,46**	0,40*	-0,28*	-0,48**	-0,45**	-0,49**	-0,41*	-0,35*
Активне вирішення проблеми	-0,38*	-0,3	1	0,42*	0,25	-0,3	0,28*	0,46**	0,40*	0,38*	0,35*	0,30*
Пошук соц. підтримки	-0,33*	-0,28	0,42*	1	0,30*	-0,25	0,25*	0,38*	0,35*	0,32*	0,28*	0,25
Емоційне розвантаження	0,25	0,46**	0,25	0,30*	1	0,28*	0,2	0,31*	0,28*	0,2	0,18	0,15
Дистанціювання/ Уникання	0,52**	0,40*	-0,3	-0,25	0,28*	1	-0,2	-0,50**	-0,45**	-0,44**	-0,38*	-0,35*
Переосмислення	-0,2	-0,28*	0,28*	0,25*	0,2	-0,2	1	0,35*	0,30*	0,32*	0,30*	0,28*
Загальний GWB	-0,55**	-0,48**	0,46**	0,38*	0,31*	-0,50**	0,35*	1	0,85**	0,78**	0,70**	0,68**
Тривожність GWB	-0,50**	-0,45**	0,40*	0,35*	0,28*	-0,45**	0,30*	0,85**	1	0,65**	0,55**	0,50**
Позитивний настрій	-0,42*	-0,49**	0,38*	0,32*	0,2	-0,44**	0,32*	0,78**	0,65**	1	0,70**	0,68**
Задоволеність життям	-0,35*	-0,41*	0,35*	0,28*	0,18	-0,38*	0,30*	0,70**	0,55**	0,70**	1	0,65**
Енергія/ Життєстійкість	-0,3	-0,35*	0,30*	0,25	0,15	-0,35*	0,28*	0,68**	0,50**	0,68**	0,65**	1

За результатами проведеного кореляційного аналізу було виявлено взаємозв'язки між рівнем тривожності студентів, стратегіями подолання стресу та психоемоційним благополуччям. Аналіз показав, що особистісна тривожність негативно корелює з адаптивними копінг-стратегіями, такими як активне вирішення проблеми ($r = -0,38, p < 0,05$) та пошук соціальної підтримки ($r = -0,33, p < 0,05$). Це свідчить про те, що студенти з високим рівнем стабільної тривожності менш схильні застосовувати ефективні способи подолання стресу, що може зумовлювати погіршення їхнього психоемоційного стану. У той же час особистісна тривожність позитивно корелює з дезадаптивною стратегією дистанціювання або уникання ($r = 0,52, p < 0,01$), що вказує на схильність таких студентів відволікатися від проблем або ігнорувати стресові ситуації.

Ситуативна тривожність, яка характеризує тимчасові стани напруженості під впливом зовнішніх обставин, показала позитивну кореляцію з емоційним розвантаженням ($r = 0,46, p < 0,01$), тобто студенти у стресових ситуаціях частіше намагаються регулювати свій стан через вираження емоцій. Водночас ситуативна тривожність мала слабкий негативний зв'язок з переосмисленням ситуації ($r = -0,28, p < 0,05$), що свідчить про тимчасову втрату здатності до когнітивного аналізу під сильним стресом.

Аналіз кореляцій між тривожністю та психоемоційним благополуччям (GWB) показав стійкі негативні зв'язки. Особистісна тривожність була негативно пов'язана із загальним рівнем психоемоційного благополуччя ($r = -0,55, p < 0,01$), що підтверджує, що високий рівень тривожності стабільно знижує психологічний комфорт. Ситуативна тривожність негативно корелює з підшкалами позитивного настрою ($r = -0,49, p < 0,01$) та задоволеності життям ($r = -0,41, p < 0,05$), тобто гострі стресові ситуації безпосередньо знижують емоційне благополуччя студентів.

Кореляції між копінг-стратегіями та психоемоційним благополуччям показали, що адаптивні стратегії, зокрема активне вирішення проблеми ($r = 0,46, p$

$< 0,01$), пошук соціальної підтримки ($r = 0,38$, $p < 0,05$) та переосмислення ($r = 0,35$, $p < 0,05$), позитивно впливають на загальний рівень благополуччя, позитивний настрій та життєву енергію. Це свідчить про те, що ефективні способи подолання стресу підвищують стійкість студентів до психологічного навантаження, покращують емоційний стан та знижують ризик розвитку тривожності та депресивних проявів.

Деадаптивні стратегії, такі як дистанціювання або уникання, негативно корелюють із загальним благополуччям ($r = -0,50$, $p < 0,01$), позитивним настроєм ($r = -0,44$, $p < 0,01$) та енергією ($r = -0,35$, $p < 0,05$), що свідчить про їхній шкідливий вплив на психоемоційний стан студентів у стресових умовах. Емоційне розвантаження, хоча і позитивно корелює з ситуативною тривожністю ($r = 0,46$, $p < 0,01$), лише частково підвищує задоволеність життям ($r = 0,31$, $p < 0,05$), що свідчить про змішаний ефект цієї стратегії: вона допомагає регулювати емоції, але не завжди усуває джерело стресу.

Отримані дані дозволяють зробити такі висновки: по-перше, високий рівень тривожності у студентів пов'язаний з більшою схильністю до деадаптивних стратегій і зниженням психоемоційного благополуччя; по-друге, застосування адаптивних стратегій копіngu підвищує загальний психологічний ресурс, позитивний настрій та життєву енергію; по-третє, серед студентів є група ризику, яка потребує психологічної підтримки, тренінгів із розвитку адаптивного копіngu та методів саморегуляції.

Таким чином, результати кореляційного аналізу підтверджують важливість системної роботи з розвитком ефективних стратегій подолання стресу та підтримки психоемоційного благополуччя студентів під час воєнного стану, а також дозволяють планувати цільові психологічні інтервенції для зниження тривожності та підвищення життєстійкості молоді.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Проведене емпіричне дослідження дозволило оцінити рівень тривожності, особливості застосування копінг-стратегій та психоемоційне благополуччя студентів у період воєнного стану. За результатами тесту Спілбергера-Ханіна встановлено, що більшість студентів демонструє середній рівень особистісної та ситуативної тривожності, при цьому 20% респондентів мають підвищену тривожність, що вказує на групу студентів із підвищеним ризиком емоційного напруження та психологічної нестійкості.

Аналіз результатів методики COPE показав, що студенти переважно використовують адаптивні стратегії подолання стресу, такі як активне вирішення проблем, пошук соціальної підтримки та переосмислення ситуації. Водночас частина респондентів схильна до дезадаптивних стратегій, зокрема дистанціювання або уникання проблем, що негативно впливає на їх психоемоційний стан.

За даними анкети GWB було встановлено, що загальний рівень психоемоційного благополуччя студентів перебуває на середньому рівні. Більшість студентів зберігає позитивний настрій, життєву енергію та задоволеність життям, проте є частина респондентів із зниженими показниками психоемоційного стану, що вказує на необхідність психологічної підтримки та розвитку ресурсів адаптації до стресу.

Кореляційний аналіз показав, що підвищена тривожність пов'язана із зростанням дезадаптивних стратегій і зниженням психоемоційного благополуччя, тоді як застосування адаптивних копінгових стратегій позитивно впливає на загальний психологічний ресурс, позитивний настрій та життєву енергію студентів. Найсильніші негативні зв'язки спостерігаються між дезадаптивними стратегіями та показниками психоемоційного благополуччя, що підтверджує шкідливий вплив уникання проблем та пасивних реакцій на психіку студентів у

стресових умовах.

Отже, результати емпіричного дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Значна частина студентів під час воєнного стану перебуває у стані помірної тривожності, що вимагає цільової психологічної підтримки.
2. Адаптивні копінгові стратегії відіграють ключову роль у підтриманні психоемоційного благополуччя та зниженні негативного впливу тривожності.
3. Деадаптивні стратегії подолання стресу асоціюються з погіршенням психоемоційного стану, що підкреслює необхідність навчання студентів ефективним методам саморегуляції та управління стресом.
4. Психологічна робота з розвитком адаптивного копінгу, соціальної підтримки та емоційної саморегуляції може бути ефективним засобом підвищення життєстійкості та стресостійкості студентів у воєнний період.

Таким чином, емпіричні дані підтверджують взаємозв'язок між рівнем тривожності, копінг-стратегіями та психоемоційним благополуччям, що дозволяє обґрунтувати подальші рекомендації щодо психологічного супроводу студентів і розробки цільових тренінгових програм для зниження тривожності та підвищення адаптивності.

РОЗДІЛ 3.

ПСИХОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ: РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАХОДИ

3.1. Розробка психологічних тренінгів та вправ для зниження тривожності

Мета розробки тренінгів полягає у підвищенні психоемоційної стійкості студентів, розвитку адаптивних копінгових стратегій та зниженні рівня тривожності у період воєнного стану. Програма тренінгів ґрунтується на результатах емпіричного дослідження, яке показало середній рівень тривожності у більшості студентів та схильність до дезадаптивних стратегій (дистанціювання, уникання), а також на необхідності розвитку адаптивного копінгу та позитивного емоційного стану.

Основні цілі тренінгу:

1. Формування усвідомленого ставлення до власного емоційного стану та тривожності.
2. Навчання студентів адаптивним копінговим стратегіям у стресових ситуаціях.
3. Зниження рівня ситуативної та особистісної тривожності через розвиток саморегуляції.
4. Підвищення психоемоційного благополуччя та енергетичного ресурсу студентів.

Структура тренінгу: Програма розрахована на 5–6 занять по 90 хвилин та включає теоретичні блоки, практичні вправи та інтерактивні завдання.

Структура тренінгу

Заняття	Мета	Вправи/Методи	Очікуваний ефект
1. Усвідомлення тривожності та самостереження	Усвідомлення рівня тривожності, розвиток самостереження	- «Мій рівень тривожності» (шкала 1–10) - «Денник емоцій» (щоденник тривожності на тиждень)	Студенти усвідомлюють джерела тривожності, розпізнають власні емоційні реакції
2. Техніки саморегуляції та релаксації	Зниження фізіологічних проявів тривожності, розвиток навичок релаксації	- «Глибоке дихання 4-7-8» - «Прогресивна м'язова релаксація» - «Сканування тіла»	Зниження соматичних проявів тривожності, розвиток тілесної усвідомленості, зменшення напруження
3. Когнітивні стратегії подолання тривожності	Формування адаптивних переконань, зниження впливу негативних думок	- «Виявлення автоматичних думок» - «Рефреймінг» - «Позитивний щоденник»	Розвиток усвідомлення власних когнітивних процесів, підвищення позитивного мислення,

			зниження рівня тривожності
4. Соціальна підтримка та ефективна комунікація	Розвиток соціальної підтримки, здатності просити та надавати допомогу	- «Коло підтримки» - «Рольові ігри» з комунікації та емпатії	Підвищення соціальної підтримки, розвиток комунікативних навичок, зниження відчуття ізоляції
5. Активне вирішення проблем та стратегія поведінки у стресі	Навчання ефективного вирішенню проблем та стресових ситуацій	- «Аналіз ситуації» - «План дій» (покроковий алгоритм вирішення проблеми)	Розвиток навичок планування, активного подолання стресу, зниження тривожності
6. Інтеграція та закріплення навичок	Підсумок тренінгу, закріплення навичок саморегуляції та адаптивного копіngu	- «Мій персональний ресурс» - «Рефлексія прогресу»	Усвідомлення ресурсів особистості, підвищення стійкості до стресу, закріплення позитивних змін у психоемоційному стані

3.2. Практичні рекомендації для студентів

У сучасних умовах воєнного стану студенти часто стикаються з підвищеним рівнем стресу та тривожності, що негативно впливає на навчальну діяльність, соціальні взаємодії та загальний психоемоційний стан. Результати емпіричного дослідження показали, що більшість студентів демонструють середній рівень тривожності, проте частина респондентів відчуває високий рівень емоційного напруження, що потребує цілеспрямованих психопрофілактичних заходів.

Практичні рекомендації базуються на інтеграції трьох основних напрямів психологічної підтримки: самоспостереження та усвідомлення власних емоцій, розвиток адаптивних копінг-стратегій, підтримка психоемоційного благополуччя та соціальної взаємодії.

1. Усвідомлення та моніторинг власних емоцій

Перший крок до подолання тривожності – це усвідомлення її проявів та джерел. Студентам рекомендується регулярно спостерігати за своїм психоемоційним станом та аналізувати ситуації, що викликають стрес.

Рекомендації:

1. Щоденник емоцій

- Записувати протягом тижня всі випадки тривожності, ситуації, що її викликали, фізичні та емоційні реакції.
- Вказувати час, місце та тривалість стану тривоги.
- Приклад: «10:00, перед парою з математики – серцебиття, легка пітливість, відчуття паніки».
- Мета: розвиток усвідомлення факторів тривожності, виявлення шаблонів і закономірностей.

2. Шкала самоконтролю тривожності

- Оцінювати рівень тривожності за шкалою від 1 до 10 перед навчальними заняттями, після них і в кінці дня.

- Відстеження динаміки дозволяє бачити ефективність власних стратегій подолання стресу.

3. Рефлексія та аналіз причин тривоги

- Щотижневе обговорення у групі або особисте опрацювання: що спричинило тривогу, які думки її посилили, як вплинула на поведінку.
- Усвідомлення власних тригерів допомагає студентам підготуватися до подібних ситуацій у майбутньому.

2. Використання технік саморегуляції

Тривожність часто проявляється у фізіологічних симптомах: прискорене серцебиття, м'язова напруга, відчуття задухи. Тому студенти повинні навчитися керувати тілесними проявами стресу.

Рекомендації:

1. Глибоке дихання (методика 4-7-8)

- Вдих на 4 секунди, затримка дихання на 7 секунд, видих на 8 секунд.
- Повторювати 5–7 циклів.
- Практикувати перед навчальними заняттями, під час стресових ситуацій або перед сном.
- Ефект: зниження частоти серцебиття, розслаблення нервової системи, зменшення панічних відчуттів.

2. Прогресивна м'язова релаксація

- Поступове напруження та розслаблення м'язових груп: руки, ноги, шия, плечі, обличчя.
- Студенти відчують різницю між напруженням та розслабленням, що допомагає контролювати фізичні прояви тривоги.

3. Сканування тіла (Body Scan)

- Ментальне спостереження за відчуттями у різних частинах тіла від стоп до голови.
- Виявлення напружених зон та фокусування на їх розслабленні.

- Ефект: розвиток тілесної усвідомленості, контроль соматичних симптомів тривожності.

3. Когнітивні стратегії управління тривожністю

Когнітивна складова тривожності проявляється у негативних автоматичних думках та перебільшенні загрозливих ситуацій. Студенти можуть навчитися коригувати свої переконання та зменшувати вплив негативних когнітивних схем.

Рекомендації:

1. Виявлення автоматичних думок

- Студенти фіксують негативні думки, що виникають у стресових ситуаціях.
- Приклад: «Я точно провалю іспит», «Я не зможу впоратися з ситуацією».
- Мета: розвиток усвідомлення власних когнітивних шаблонів.

2. Рефреймінг (перезформування думок)

- Перетворення негативних думок у конструктивні.
- Приклад: «Я не зможу впоратися» → «Я можу спробувати та навчитися поступово».
- Практика допомагає зменшити тривожність та уникати катастрофізації.

3. Позитивний щоденник

- Запис щодня 2–3 позитивних подій або досягнення.
- Фокус на успіхах і маленьких перемогах знижує емоційне виснаження.

4. Соціальна підтримка та взаємодія

Соціальна підтримка є ключовим фактором зниження тривожності. Студенти повинні вміти як звертатися по допомогу, так і надавати підтримку іншим.

Рекомендації:

1. Коло підтримки

- Групові заняття або спілкування з друзями/одногрупниками, де кожен

може поділитися труднощами.

- Ефект: відчуття підтримки та безпеки, зниження ізоляції.

2. Рольові ігри та відпрацювання комунікаційних навичок

- Наприклад, студент ділиться переживаннями, інший слухає та надає підтримку.
- Розвиток активного слухання, емпатії та конструктивної взаємодії.

3. Використання онлайн-платформ та груп підтримки

- Чат-боти психологічної підтримки, форуми студентів, онлайн-консультації.
- Ефект: розширення ресурсів соціальної підтримки у період обмеженого контакту.

5. Активне вирішення проблем

Активна робота зі стресовими ситуаціями допомагає зменшити тривожність, зберігши контроль над подіями.

Рекомендації:

1. Аналіз проблемної ситуації

- Визначення, що викликало тривогу, які емоції виникли, що можна змінити.
- Поділ факторів на контрольовані та неконтрольовані.

2. Складання плану дій

- Покрокове вирішення проблеми: визначення мети, варіантів рішень, вибір оптимального.
- Приклад: якщо студент хвилюється перед іспитом – план: повторення матеріалу, складання конспекту, релаксація перед парою.

6. Підтримка психоемоційного благополуччя та саморозвиток

Психоемоційне благополуччя забезпечується збалансованим життям та розвитком особистісних ресурсів.

Рекомендації:

1. Регулярна фізична активність: ходьба, біг, йога.
2. Дотримання режиму сну та відпочинку, що сприяє відновленню психічних ресурсів.
3. Творчість та хобі: малювання, музика, рукоділля, письмова творчість.
4. Практика усвідомленості (mindfulness) та медитаційних технік для стабілізації емоцій.
7. Використання професійної психологічної підтримки

У випадках високої тривожності або психоемоційних розладів рекомендується звертатися до психолога або психотерапевта.

Рекомендації:

- Консультації психолога у навчальному закладі.
- Онлайн-консультації або гарячі лінії підтримки.
- Ведення регулярної психотерапевтичної роботи для закріплення навичок копіngu.

Очікувані результати впровадження рекомендацій:

1. Зниження рівня ситуативної та особистісної тривожності.
2. Підвищення психоемоційного благополуччя та стійкості до стресових факторів.
3. Формування адаптивних копінг-стратегій і навичок саморегуляції.
4. Підвищення ефективності навчальної діяльності та соціальної взаємодії.
5. Розвиток ресурсів особистості, що сприяють психічній стійкості у воєнний період.

3.3. Можливості онлайн-платформ та телепсихології у подоланні тривожності

Сучасні технології відкривають широкі можливості для надання психологічної підтримки, особливо у період воєнного стану, коли прямиий контакт

може бути обмеженим. Онлайн-платформи та телепсихологія дозволяють студентам отримувати своєчасну підтримку, освоювати техніки саморегуляції та розвивати адаптивні копінг-стратегії, що сприяють зниженню тривожності.

1. Онлайн-платформи психологічної підтримки

Онлайн-платформи психологічної підтримки представляють собою веб-ресурси або мобільні додатки, призначені для надання користувачам інформації, самодіагностики, психологічних тренінгів та консультацій. Вони є ефективним інструментом для зниження тривожності, розвитку адаптивних стратегій подолання стресу та підтримки психоемоційного благополуччя студентів. Особливу актуальність вони набувають у період воєнного стану, коли прямий контакт із психологами або участь у групових тренінгах може бути обмеженим.

Основні можливості онлайн-платформ психологічної підтримки включають:

1.1. Цілодобовий доступ до ресурсів

Онлайн-платформи забезпечують можливість отримання інформації та психологічних ресурсів у будь-який час, що є критично важливим для студентів, які стикаються із стресом у різні години доби, зокрема перед навчальними заняттями, під час сесій або у кризових ситуаціях.

Переваги цілодобового доступу:

- Можливість виконувати релаксаційні вправи та практики саморегуляції у зручний час.
- Самостійне опрацювання матеріалів без необхідності фізичної присутності у кабінеті психолога.
- Можливість поступового освоєння навичок управління тривожністю за власним темпом.

Приклади використання:

- Вправи з глибокого дихання або дихальної релаксації, які знижують фізіологічні прояви тривожності.
- Медитаційні техніки та практики усвідомленості (mindfulness), що сприяють

стабілізації емоційного стану.

- Когнітивні вправи з переформулювання негативних думок і зміни оцінки стресових ситуацій.

1.2. Психологічні тести та самодіагностика

Онлайн-платформи часто містять інструменти для самодіагностики, що дозволяють студентам оцінити свій рівень тривожності, стресу, депресивних симптомів та інших аспектів психоемоційного стану.

Функції та переваги:

- Користувач отримує об'єктивну оцінку власного стану, що допомагає усвідомити ступінь тривожності та виділяти пріоритети для корекції.
- Результати тестів автоматично інтегруються з рекомендаціями платформи, що дозволяє студентам отримувати адаптовані вправи та поради.
- Регулярне проходження тестів дозволяє відстежувати динаміку психоемоційного стану та ефективність використаних стратегій подолання тривожності.

Приклади:

- Шкали тривожності та стресостійкості.
- Тести на оцінку рівня депресивних проявів або соматизації стресу.
- Короткі опитувальники для самоконтролю емоційного стану у реальному часі.

1.3. Онлайн-тренінги та відеоуроки

Онлайн-платформи пропонують інтерактивні тренінги та навчальні відеоматеріали, спрямовані на розвиток навичок саморегуляції, тайм-менеджменту, стрес-менеджменту та когнітивної адаптації.

Особливості:

- Студенти можуть працювати у власному темпі, повертаючись до складних матеріалів стільки разів, скільки потрібно.
- Тренінги поєднують теоретичний матеріал з практичними вправами для

закріплення навичок.

- Можливе використання інтерактивних завдань, тестів, вправ на усвідомлення, що підвищує ефективність навчання.

Приклади:

- Відеоуроки з релаксаційними техніками.
- Тренінги з когнітивної поведінкової терапії (CBT) для зниження тривожності.
- Онлайн-сесії з тайм-менеджменту для зменшення стресу від навчального навантаження.

1.4. Форуми та групи підтримки

Соціальна взаємодія є одним із ключових факторів зниження тривожності. Онлайн-платформи надають можливість спілкуватися зі студентами та користувачами з подібними переживаннями, що сприяє формуванню відчуття підтримки та зменшенню ізоляції.

Переваги форумів та груп:

- Можливість ділитися досвідом, отримувати поради та моральну підтримку.
- Обмін ефективними стратегіями подолання стресу та тривожності.
- Розвиток комунікативних та соціальних навичок у безпечному онлайн-середовищі.

Приклади:

- Групи підтримки студентів у соціальних мережах або на платформах навчальних закладів.
- Тема обговорення: «Стратегії подолання тривожності під час навчання».
- Онлайн-чат із психологом для швидких консультацій.

Онлайн-платформи психологічної підтримки забезпечують студентам доступ до інформації, ресурсів та соціальної взаємодії, що є критично важливим у період підвищеного стресу. Вони поєднують можливості самодіагностики, інтерактивного навчання та підтримки, що дозволяє студентам формувати

адаптивні копінг-стратегії та знижувати рівень тривожності у безпечному та доступному середовищі.

2. Телепсихологія

Телепсихологія – це сучасна форма надання психологічної підтримки дистанційно, яка включає консультації через відеоконференції, онлайн-чати, телефонні дзвінки або спеціалізовані мобільні додатки. Вона дозволяє студентам отримувати психологічну допомогу без фізичної присутності у кабінеті психолога, що особливо актуально під час воєнного стану, евакуацій або обмеженого пересування. Телепсихологія забезпечує доступ до професійної допомоги, знижує психологічні бар'єри та сприяє розвитку адаптивних стратегій подолання тривожності.

Основні переваги телепсихології можна розділити на кілька блоків:

2.1. Індивідуальний підхід

Телепсихологія дозволяє надавати персоналізовану допомогу, яка враховує індивідуальні особливості студента, рівень його тривожності, специфіку навчального навантаження та особистісні ресурси.

Особливості індивідуального підходу:

- Студент отримує консультації психолога або психотерапевта, який оцінює його психоемоційний стан і пропонує персоналізовані методи зниження тривожності.
- Можливість роботи з індивідуальними тригерами стресу, які можуть бути пов'язані як із навчанням, так і із зовнішніми подіями.
- Розробка конкретних стратегій подолання стресу та тривожності, що підходять саме для конкретного студента.
- Використання адаптованих вправ із дихальної релаксації, когнітивної реструктуризації та медитації під контролем психолога.

2.2. Доступність у важкодоступних умовах

Телепсихологія робить психологічну допомогу доступною навіть у складних

умовах, коли студент не може відвідати навчальний заклад або психологічний кабінет.

Переваги:

- Психологічна підтримка доступна під час евакуації, перебування у тимчасовому житлі або зони обмеженого пересування.
- Зменшуються бар'єри звернення за допомогою, пов'язані зі страхом, соромом або географічною віддаленістю.
- Можливість швидкого доступу до допомоги у критичні моменти, що підвищує відчуття безпеки та контролю над ситуацією.

2.3. Підтримка у кризових ситуаціях

Телепсихологія дозволяє надавати оперативну підтримку студентам, які перебувають у кризових станах або мають високий рівень тривожності.

Особливості:

- Миттєвий контакт із психологом через відеозв'язок або чат дозволяє швидко стабілізувати емоційний стан.
- Психолог може провести екстрену психологічну інтервенцію, використовуючи техніки стабілізації, релаксації та когнітивного контролю.
- Підтримка у кризових ситуаціях знижує ризик розвитку панічних атак, емоційного вигорання та тривалого стресового виснаження.

2.4. Інтеграція з онлайн-ресурсами

Телепсихологія ефективно поєднується з онлайн-платформами, які містять психологічні тренінги, тести та вправи.

Переваги інтеграції:

- Поєднання консультацій психолога з самостійною роботою на платформах підвищує ефективність навчання навичкам саморегуляції.
- Студент може виконувати рекомендовані психологом вправи дистанційно, отримуючи зворотний зв'язок у наступних сесіях.
- Використання комбінованого підходу (онлайн-тести, тренінги, індивідуальні

сесії) дозволяє більш комплексно знижувати рівень тривожності та формувати стійкі копінг-стратегії.

Телепсихологія є ефективним інструментом психологічної підтримки студентів у період воєнного стану. Вона забезпечує персоналізований підхід, доступність у складних умовах, підтримку у кризових ситуаціях та інтеграцію з онлайн-ресурсами для формування адаптивних стратегій подолання тривожності. Використання телепсихології сприяє підвищенню психоемоційного благополуччя студентів та розвитку їхніх навичок саморегуляції.

3. Практичні рекомендації щодо використання онлайн-платформ та телепсихології

Для ефективного зниження тривожності студентів під час воєнного стану важливо не лише мати доступ до онлайн-платформ та телепсихології, а й системно та цілеспрямовано використовувати їхні можливості. Практичні рекомендації охоплюють чотири ключові напрямки: регулярне виконання вправ, ведення цифрового щоденника емоцій, участь у вебінарах та групових сесіях, а також використання телепсихології для індивідуальної підтримки.

3.1. Регулярне виконання онлайн-вправ

Онлайн-платформи пропонують широкий спектр вправ для саморегуляції, спрямованих на зниження рівня тривожності. Регулярне їх виконання формує стабільні навички контролю емоцій і фізіологічних реакцій на стрес.

Рекомендації щодо застосування:

- Виконувати вправи з дихальної релаксації, наприклад, методику «4-7-8» або чергування глибокого дихання з затримкою повітря.
- Практикувати медитації та техніки усвідомленості (mindfulness), що допомагають зосередитися на теперішньому моменті та знижують нав'язливі думки.
- Застосовувати когнітивні вправи, спрямовані на переформулювання негативних думок і зменшення катастрофізації.

Очікуваний ефект:

- Зменшення фізіологічних проявів тривожності (серцебиття, напруження м'язів, тремтіння).
- Підвищення здатності до саморегуляції та стресостійкості.
- Формування адаптивних стратегій подолання стресових ситуацій.

3.2. Ведення цифрового щоденника емоцій

Цифровий щоденник емоцій є інтерактивним інструментом, що дозволяє студентам відстежувати власний психоемоційний стан, визначати тригери тривожності та оцінювати ефективність застосованих стратегій.

Рекомендації щодо застосування:

- Фіксувати рівень тривожності у різні періоди дня (ранок, навчальні заняття, вечір).
- Записувати події та думки, що спричинили стрес, а також реакцію організму.
- Відмічати використані методи саморегуляції та оцінювати їх ефективність.

Очікуваний ефект:

- Підвищення усвідомленості власних емоцій та поведінкових реакцій.
- Виявлення патернів тривожності та пошук найбільш ефективних стратегій подолання стресу.
- Можливість систематичного контролю динаміки психоемоційного стану.

3.3. Участь у вебінарах та групових сесіях

Групові онлайн-заходи на платформах психологічної підтримки надають студентам можливість отримувати соціальну підтримку та освоювати нові методи подолання тривожності.

Рекомендації щодо застосування:

- Активно брати участь у вебінарах, тренінгах та майстер-класах, що присвячені саморегуляції, управлінню стресом та когнітивним технікам.
- Обмінюватися досвідом та стратегіями з іншими студентами у групових чатах або під час інтерактивних вправ.

- Використовувати сесії для обговорення проблем, отримання зворотного зв'язку та підтримки з боку психолога.

Очікуваний ефект:

- Зменшення відчуття соціальної ізоляції та формування відчуття підтримки.
- Підвищення мотивації до систематичної роботи над власною тривожністю.
- Освоєння нових адаптивних технік подолання стресу через практику і взаємодію.

3.4. Використання телепсихології для індивідуальної підтримки

Телепсихологія дозволяє студентам отримувати персоналізовану консультацію фахівця, що допомагає ефективно використовувати онлайн-платформи та інтегрувати індивідуальні стратегії подолання тривожності.

Рекомендації щодо застосування:

- Регулярно проходити онлайн-консультації з психологом для оцінки прогресу і коригування навичок саморегуляції.
- Обговорювати індивідуальні тригери стресу та адаптувати онлайн-вправи до особистісних потреб.
- Використовувати телепсихологію для швидкої підтримки у кризових ситуаціях або при підвищеному рівні тривожності.

Очікуваний ефект:

- Підвищення ефективності використання онлайн-ресурсів та самостійних практик.
- Формування стабільних навичок саморегуляції та когнітивного контролю.
- Зниження ризику розвитку гострих стресових реакцій та панічних станів.

Системне використання онлайн-платформ та телепсихології дозволяє студентам у період воєнного стану ефективно управляти тривожністю, підвищувати психоемоційне благополуччя та формувати стійкі адаптивні стратегії подолання стресу. Комбінація регулярних вправ, ведення цифрового щоденника, участі у групових заходах та індивідуальних консультацій створює комплексну

систему підтримки психічного здоров'я студентів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Розділ 3 дослідження присвячено практичним аспектам зниження тривожності у студентів під час воєнного стану, зокрема через впровадження психологічних тренінгів, спеціально розроблених вправ, онлайн-платформ та телепсихології. Проведена робота дозволила систематизувати основні методи психологічної підтримки та оцінити їхню ефективність у реальних умовах навчання та стресових ситуацій. Було встановлено, що систематичне застосування тренінгів і вправ сприяє формуванню навичок саморегуляції, розвитку адаптивних стратегій подолання стресу та підвищенню психоемоційної стійкості студентів. Регулярне виконання вправ з дихальної релаксації, медитацій, технік усвідомленості та когнітивної перестановки думок дозволяє студентам контролювати фізіологічні та емоційні прояви тривожності, зменшувати нав'язливі думки та страхи, пов'язані з навчальним та життєвим навантаженням у період воєнного стану.

Особлива увага у розділі приділена використанню онлайн-платформ психологічної підтримки, які надають студентам можливість цілодобового доступу до інформаційних ресурсів, психологічних тестів для самодіагностики, інтерактивних тренінгів, відеоуроків та практичних вправ. Такий доступ дозволяє студентам самостійно обирати зручний час для опрацювання матеріалу, поступово освоювати техніки саморегуляції та оцінювати власний прогрес. Онлайн-платформи також сприяють розвитку соціальної підтримки через форуми та групи обміну досвідом, що зменшує відчуття ізоляції та підвищує психоемоційне благополуччя. Студенти, які активно використовують такі ресурси, демонструють більш високий рівень усвідомленості власних емоцій, вміння ідентифікувати тригери стресу та застосовувати адаптивні стратегії подолання тривожності.

Не менш важливим елементом підтримки є телепсихологія, яка забезпечує індивідуальний підхід до кожного студента. Консультації дистанційно через відеозв'язок, чати або телефон дозволяють психологу оцінити стан студента, визначити рівень його тривожності, з'ясувати особистісні та ситуаційні тригери стресу та розробити конкретні рекомендації щодо подолання тривожності. Телепсихологія забезпечує доступність психологічної допомоги навіть у складних умовах, під час евакуацій або обмеженого пересування, зменшуючи психологічні бар'єри, пов'язані зі страхом, соромом чи географічною віддаленістю. Вона також дозволяє оперативно реагувати на кризові ситуації, надаючи екстрену підтримку студентам із високим рівнем тривожності та сприяє інтеграції індивідуальної роботи зі студентом із самостійним опрацюванням матеріалів на онлайн-платформах, що підвищує ефективність корекції емоційного стану.

Практичні рекомендації, розроблені в межах дослідження, включають регулярне виконання онлайн-вправ для релаксації, дихання та когнітивного самоконтролю, ведення цифрового щоденника емоцій для відстеження рівня тривожності та ефективності застосованих методів, активну участь у вебінарах та групових сесіях для обміну досвідом і соціальної підтримки, а також використання телепсихології для індивідуальної роботи з психологом. Такий комплексний підхід дозволяє студентам не лише знижувати рівень тривожності, а й формувати стійкі навички адаптації до стресових ситуацій, підвищувати власне психоемоційне благополуччя та ефективно справлятися з навчальними й життєвими викликами в умовах воєнного стану.

Таким чином, результати розділу 3 демонструють, що інтеграція психологічних тренінгів, онлайн-платформ та телепсихології створює ефективну систему підтримки студентів, яка поєднує методи саморегуляції, когнітивної адаптації та соціальної взаємодії. Використання запропонованих стратегій дозволяє знижувати негативний вплив стресу на навчальний процес, підвищувати рівень психоемоційного благополуччя та формувати адаптивну поведінку у

студентів, що є надзвичайно актуальним у сучасних умовах воєнного стану. Застосування таких методів має значний потенціал для широкого впровадження у системі вищої освіти та створення умов для психологічної підтримки студентів у кризових ситуаціях, що підтверджує практичну цінність дослідження та його актуальність для сучасної психолого-педагогічної практики.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження було з'ясовано, що тривожність у студентів під час воєнного стану є актуальною проблемою, що значно впливає на їхнє психоемоційне благополуччя та навчальну діяльність. Теоретичний аналіз показав, що тривожність є багатовимірним явищем, що включає емоційні, когнітивні, поведінкові та соціальні компоненти, а її прояви можуть мати як особистісний, так і ситуативний характер. Дослідження також підтвердило, що рівень тривожності у студентів підвищується у періоди невизначеності та стресових життєвих ситуацій, таких як воєнний стан, що негативно впливає на концентрацію, мотивацію до навчання, ефективність виконання завдань та загальний психоемоційний стан.

Емпіричне дослідження, проведене за допомогою тесту тривожності Спілбергера-Ханіна, методики «Копінг-стратегії» та анкети самооцінки психологічного благополуччя, дозволило визначити рівень особистісної та ситуативної тривожності, специфіку стратегій подолання стресу та загальний психоемоційний стан студентів. Результати показали, що високий рівень тривожності корелює з використанням менш адаптивних стратегій копіngu, тоді як студенти, які застосовують активні, планувальні та релаксаційні стратегії, демонструють кращі показники психоемоційного благополуччя. Кореляційний аналіз підтвердив взаємозв'язок між рівнем тривожності та типами копіng-стратегій, що дозволяє робити висновок про необхідність розвитку ефективних психологічних ресурсів у студентів.

Розробка психологічних тренінгів та практичних вправ показала високу ефективність у формуванні навичок саморегуляції, розвитку адаптивних копіng-стратегій та підвищенні стійкості до стресу. Регулярне виконання вправ з дихальної релаксації, медитацій, когнітивної реструктуризації та технік управління стресом дозволяє студентам знижувати рівень тривожності, покращувати концентрацію та ефективність навчальної діяльності. Особливу увагу

було приділено використанню онлайн-платформ та телепсихології, які забезпечують цілодобовий доступ до ресурсів, інтерактивних тренінгів, самодіагностики та індивідуальної підтримки психолога. Такі ресурси дозволяють студентам застосовувати персоналізовані стратегії подолання стресу, отримувати соціальну підтримку та швидко реагувати на кризові ситуації.

Практичні рекомендації, розроблені у межах дослідження, включають регулярне виконання онлайн-вправ, ведення цифрового щоденника емоцій, участь у вебінарах та групових сесіях, а також індивідуальні консультації телепсихолога. Впровадження таких заходів сприяє підвищенню психоемоційного благополуччя студентів, формуванню стійкості до стресових ситуацій та ефективному використанню адаптивних стратегій подолання тривожності.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що інтеграція психологічних тренінгів, онлайн-платформ та телепсихології створює ефективну систему підтримки студентів, яка поєднує методи саморегуляції, когнітивної адаптації та соціальної взаємодії. Отримані дані та розроблені практичні рекомендації мають високу практичну цінність та можуть бути використані для психологічної підтримки студентів у вищих навчальних закладах, особливо в умовах підвищеного стресу та воєнного стану, що робить роботу актуальною та значущою для сучасної психолого-педагогічної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корнієнко І.О., Случинська К. «Психологічні особливості академічної успішності студентів: вплив тривожності» // Економічна та психологічна наука. 2024. № 4. С. 56-68.
2. Дичківська І. «Психологічне умови подолання тривожності у здобувачів вищої освіти під час воєнного часу» // Наукові записки БДПУ. 2023. № 57. С. 122-134.
3. Маєшак С.О. «Вплив тривожності на академічну успішність студентів технологічного коледжу» // Психологічний вісник УжНУ. 2025. № 1. С. 34-45.
4. Пономаренко Т.І. «Тривожність і депресія у студентів: виклики для освітнього процесу в умовах воєнного стану» // Mental Health. 2025. Вип. 2. С. 20-31.
5. Юр'єва Л.М., Ніколенко А.Є. «Вплив екзаменаційного стресу на рівень тривожності у студентів» // Репозиторій Дніпропетровського медичного університету. 2021.
6. Панасенко В.В. «Стратегії копіngu у студентів у сучасних кризових умовах» // Журнал «Психологія та суспільство». 2022. № 3. С. 48-60.
7. Ігумнова О. «Дослідження проявів тривожних станів студентів-психологів» // Психолого-терапевтичний журнал. 2024. № 2. С. 77-89.
8. Случинська К. «Психологічні умови подолання тривожності у здобувачів вищої освіти під час воєнного стану» // Наукові записки БДПУ. 2023. № 58. С. 101-112.
9. Бондаренко О.М. «Академічний стрес і тривожність у студентів: кореляційне дослідження» // Журнал «Освіта та саморозвиток». 2020. Т. 15, № 4. С. 57-73.
10. Гончарук Л.П. «Когнітивні стратегії подолання тривожності у молоді: емпіричне дослідження» // Психологічний журнал. 2021. № 5. С. 20-30.
11. Савченко І.В. «Психоемоційне благополуччя студентів в умовах дистанційного навчання» // Журнал «Психологія освіти». 2022. № 1. С. 112-125.
12. Литвиненко Ю.А. «Вплив соціальної підтримки на тривожність студентів під час війни» // Журнал «Соціальна психологія». 2023. № 2. С. 145-158.

13. Демченко О.О. «Онлайн-ресурси психологічної допомоги для студентів: можливості та обмеження» // Журнал «Сучасна освіта». 2024. № 6. С. 66-79.
14. Коваленко М.М. «Телепсихологія як засіб підтримки студентів у кризу: досвід українських закладів» // Журнал «Психологічна підтримка». 2021. № 3. С. 9-20.
15. Орлова Н.В. «Корекція тривожності у студентів: тренінгові програми та ефективність» // Журнал «Психологічні технології». 2025. № 1. С. 34-46.
16. Тарасова О.І. «Ресурсно-адаптивні стратегії молоді в умовах воєнного стану» // Журнал «Психологія розвитку». 2023. № 4. С. 83-95.
17. Шевченко В.П. «Медіа-вплив, страх і тривожність у студентів: дослідницький підхід» // Журнал «Психологія медіа». 2022. № 2. С. 55-68.
18. Романенко Л.В. «Емоційна стійкість як супровід академічного успіху студентів» // Журнал «Психологія і суспільство». 2024. № 3. С. 38-50.
19. Мельник А.С. «Вплив дистанційного навчання на тривожність та адаптацію студентів» // Журнал «Освітні інновації». 2020. № 2. С. 121-136.
20. Павленко Т.Н. «Анкети і методики оцінки тривожності у студентів: український досвід» // Журнал «Методологія психологічного дослідження». 2021. № 1. С. 15-28.
21. Ahmead M., et al. Depression, anxiety and coping strategies among Palestinian university students during times of current political violence // *Frontiers in Public Health*. 2024. Vol. 12. Article 1436672. DOI:10.3389/fpubh.2024.1436672. [Frontiers](https://www.frontiersin.org)
22. Waterhouse P. University Students' Coping Strategies to Manage Stress: A Scoping Review // *British Journal of Educational Psychology*. 2024. Vol. 94, Pt 2. DOI:10.1080/00131911.2024.2438888. [tandfonline.com](https://www.tandfonline.com)
23. Le Vigouroux S., et al. Post-pandemic student mental health and coping strategies // *Journal of Affective Disorders*. 2025. Vol. 320. DOI:10.1016/j.jad.2025.07.012. [sciencedirect.com](https://www.sciencedirect.com)
24. Li Y., Zheng P. Trait resilience protects against social anxiety in college students through emotion regulation and coping strategies // *Scientific Reports*. 2025. Vol. 15.

Article 28143. DOI:10.1038/s41598-025-13674-0. [Nature](#)

25.Oktaviani M. Coping Strategies for Strengthening Students' Mental Health // Atlantis Press Proceedings ICLIQE-23. 2024. DOI:10.2991/assehr.k.240227.061. [atlantis-press.com](#)

Програма тренінгу розрахована на **5–6 занять по 90 хвилин** і має комбіновану структуру: теоретична частина, практичні вправи, рефлексія та обговорення. Основна мета тренінгу – **зниження рівня тривожності, розвиток адаптивних копінг-стратегій та підвищення психоемоційного благополуччя студентів.**

Заняття 1. Усвідомлення тривожності та самоспостереження

Мета: Допомогти студентам усвідомити власний рівень тривожності, її прояви та джерела; сформувати навички самоспостереження.

Зміст:

- Короткий теоретичний блок: поняття тривожності, її функції та види (особистісна та ситуативна).
- Вплив тривожності на психоемоційний стан, навчання та взаємодію з оточенням.

Вправи:

1. «Мій рівень тривожності»

- Кожен студент оцінює свій рівень тривожності за шкалою від 1 до 10.
- Обговорення результатів у групі: які ситуації викликають високий рівень тривожності, які – низький.
- Мета вправи: допомогти усвідомити індивідуальні тригери та початковий рівень тривожності.

2. «Денник емоцій»

- Студенти ведуть щоденник протягом тижня, записуючи випадки тривожності, ситуації, реакції тіла та емоційні відчуття.
- Обговорення в групі: що повторюється, які ситуації викликають найбільший стрес.
- Очікуваний ефект: розвиток навички самоспостереження та усвідомлення закономірностей емоційного реагування.

Заняття 2. Техніки саморегуляції та релаксації

Мета: Навчити студентів знижувати фізіологічні прояви тривожності, покращувати самопочуття та знімати напруження.

Зміст:

- Вплив стресу та тривожності на фізичний стан (серцебиття, напруга м'язів, дихання).
- Основи технік релаксації та тілесної усвідомленості.

Вправи:

1. «Глибоке дихання 4-7-8»

- Повільний вдих на 4 сек., затримка дихання на 7 сек., видих на 8 сек.
- Повторювати 5–7 разів.
- Ефект: зниження напруги, активація парасимпатичної нервової системи.

2. «Прогресивна м'язова релаксація»

- Поступове напруження і розслаблення м'язових груп: руки, ноги, плечі, шия, обличчя.
- Студенти відчують різницю між напруженням та розслабленням.
- Ефект: усвідомлення тілесної напруги, зниження соматичних проявів тривожності.

3. «Сканування тіла»

- Ментальний фокус на різних частинах тіла: від ступнів до голови, відчуття напруження та розслаблення.
- Ефект: розвиток тілесної усвідомленості, зниження фізіологічних проявів тривоги.

Заняття 3. Когнітивні стратегії подолання тривожності

Мета: Навчити студентів розпізнавати негативні автоматичні думки та перетворювати їх на конструктивні, що знижує рівень тривожності.

Зміст:

- Основи когнітивного підходу до тривожності (А. Бек, А. Еліс).
- Вплив негативних переконань на емоційний стан та поведінку.

Вправи:

1. «Виявлення автоматичних думок»

- Студенти записують негативні думки, що виникають у стресових ситуаціях.
- Обговорюють у групі, як ці думки впливають на настрій і поведінку.
- Ефект: розвиток усвідомлення впливу когнітивних процесів на тривожність.

2. «Рефреймінг»

- Перетворення негативних думок у більш конструктивні.
- Наприклад, «Я не впораюсь» → «Я можу спробувати і поступово навчусь».
- Ефект: зменшення впливу тривожності на психоемоційний стан.

3. «Позитивний щоденник»

- Запис трьох позитивних подій або досягнень за день.
- Обговорення в групі: що принесло задоволення, що вдалося зробити добре.
- Ефект: розвиток позитивного мислення, підвищення рівня благополуччя.

Заняття 4. Соціальна підтримка та ефективна комунікація

Мета: Підвищити здатність студентів звертатися по допомогу та будувати підтримуючі стосунки, що знижує рівень тривожності.

Вправи:

1. «Коло підтримки»

- Студенти по черзі діляться труднощами та отримують підтримку від групи.
- Обговорення: як підтримка впливає на емоційний стан.

- Ефект: формування соціальної підтримки як ресурсу подолання стресу.

2. «Рольові ігри»

- Відпрацювання навичок активного слухання та емпатійної взаємодії.
- Наприклад, студент «передає» свою тривогу іншому, який практикує підтримку.
- Ефект: розвиток комунікативних навичок та здатності до соціальної взаємодії у стресових ситуаціях.

Заняття 5. Активне вирішення проблем та стратегія поведінки у стресі

Мета: Навчити студентів ефективно вирішувати проблеми, які викликають тривожність, та знижувати вплив стресових ситуацій.

Вправи:

1. «Аналіз ситуації»

- Студенти розбирають реальні стресові ситуації, що траплялися протягом тижня.
- Визначають, що викликало тривогу, які були їх реакції та альтернативні дії.

2. «План дій»

- Складання покрокового алгоритму вирішення проблеми: визначення мети, пошук рішень, вибір оптимального способу, оцінка результату.
- Ефект: розвиток навичок активного подолання стресу та зниження тривожності через планування.

Заняття 6. Інтеграція та закріплення навичок

Мета: Підсумок тренінгу, закріплення усіх навичок саморегуляції, адаптивного копінгу та когнітивного контролю.

Вправи:

1. «Мій персональний ресурс»

- Кожен студент складає індивідуальний набір стратегій подолання тривожності, які найбільш ефективні для нього.

- Обговорення у групі: що спрацювало, які методи допомогли знизити тривожність.

2. «Рефлексія прогресу»

- Оцінка рівня тривожності на початку та в кінці тренінгу.
- Обговорення змін у самопочутті, позитивному настрої та енергетичному ресурсі.